

B i d r a g

til Ludvig Holbergs Biographi for Aarene 1702—1714.

Ved

M. N. C. Kall Rasmussen.

Blandt de saakaldte *Sjællandske Indlæg*, der tidligere opbevarede i det Danske Cancellis Archiv, men nu ere indlemmede i Geheime - Archivet, har et Stykke helliget upaaagtet, som dog maa ansees for at være af stor Interesse, nemlig *Ludvig Holbergs egenhændig skrevne Ansøgning om Ansættelse ved Universitetet*. Den er uden Datum, men maa uden Tvivl være skreven ved Begyndelsen af Aaret 1714 og er altsaa nogle Maaneder ældre end det første af hans i *Athene* (1ste Bind) trykte Breve til Gram, hvilket hidtil var det Ældste, man kjendte, skrevet med hans egen Haand. Til dette Bidrag til Holbergs Levnet har jeg føjet hvad jeg ellers har kunnet finde til nærmere Oplysning om hans Forhold, Forbindelser, Rejser m. m. i Tidsrummet fra 1702 til 1714. Jeg har tillige benyttet Lejligheden til at meddele Oplysninger om de Personer, med hvem han i disse tolv Aar har staaet i nærmere Berøring, idet jeg har ment, at det dog maatte have nogen Interesse at kjende ogsaa dem noget nøjere, i hvis Huse Holberg i dette Tidsrum har opholdt sig, eller som han har kaldt sine Venner eller sine Disciple.

Da jeg naturligvis har søgt at faae Tidsangivelserne saa nøjagtige som mulig, maa jeg her omtale et Forsøg, der nylig er gjort i denne Retning. Adjunct *C. W. Smith*, der saa levende interesserer sig for Holberg og hans Skrifter, har i en Anmeldelse i *Fædrelandet* f. 1857, der siden er optaget i Hr. *I. Levins* samme Aar udkomne Udgave af L. Holbergs oversatte Autobiographi, paastaaet, at sidstnævnte ydede „en næsten fuldkommen nøjagtig Chronologi“, saa at man ved dens Angivelser skulde kunne „udbringe den hele Tidsregning næsten indtil Datum“. Det forholder sig imidlertid ikke ganske saaledes, og det er heller ikke lykkedes nysnævnte Forfatter at godtgjøre det. *Holberg angiver nemlig ikke i sin Autobiographi, hvor længe hans første Rejse varede*, og derved er Hr. Smith bleven ledet til at antage, at han allerede i Aaret 1704 er ankommen fra Holland til Christianssand, istedetfor at han først kom dertil i Efteraaret 1705. Heraf følger atter, at den af ham opstillede Chronologi bliver urigtig for flere paafølgende Aar. Holbergs Ophold i England varede saaledes ikke, som Hr. Smith antager, fra 1705 til 1707, men *fra 1706 til 1708*. Han rejste ikke til Dresden i Efteraaret 1707, men i Efteraaret 1708, og kom altsaa heller ikke hjem til Kjøbenhavn i Begyndelsen af 1708, men i Begyndelsen af 1709 (i den bekjendte strenge Vinter). Til Geheimeraad Gedde kom han ikke 1708, men 1709. Naar det i Oversættelsen hedder, at Holberg „*efter et Aars Forløb*“ (fra den Tid, da han var bleven Hofmester for Geddes Sønner) blev Alumnus paa Borcks Collegium, saa beroer dette paa en urigtig Gjengivelse af Originalens Ord (se nedenfor S. 117); han blev det allerede i Sommeren 1709. — Holbergs Autobiographi er forøvrigt ikke det eneste Sted, hvor han selv har meddelt chronologiske Data til sit Levnet. Hans i *Thura's*

Idea hist. litt. Dan. (p. 182—83) indførte Vita er, som man af Fortalen (p. 8—9) seer, meddelt Thura af ham selv, og her siger han, at han tilbragte *et helt Aar* i Holland og *hele to Aar* i Oxford, at han 1708 vendte tilbage fra England og rejste til Sachsen, og at han efter denne Rejse 1709 blev Alumnus paa Borcks Collegium. Disse Angivelser gjentages efter Thura i *Hoffmans* Samlinger af Fundationer (I, S. 240) og i *Worms* Lexikon. I dette sidste Værk ere i det hele Holbergs Personalier anførte med saa megen Nøjagtighed, at hvad Hr. Smith i Slutningen af sin Anmeldelse yttre bl. a. om vore Litteratur-Lexikoner i det mindste ikke passer paa det. Forøvrigt henviser jeg til de enkelte, andetstedsfra hentede nærmere Tidsangivelser, der findes i hvad jeg nedenfor har samlet¹⁾.

Stormægtigste Monarch
Allernaadigste Arve Konge og Herre

Ieg nedkaster mig her udi allerdybeste underdanighed for Eders Majests fødder med denne min allerunderdanigste bøn, at Eders Kongl Majestet af Naade vil forunde mig den vacante Profession her ved Akademiet, eller at blive Adjunctus Professor Philosophiæ. De faa motiver, ieg kand have at bevæge Eders Kongl Majestet til en naadig bøn høring er at ieg for 10 aar siden haver souteneret mit sidste examen, og der ved bekõmet Laudabilem, og siden reist 3 gange udenlands, først med en Moscovitisk Edelmand; siden paa min egen haand opholdet mig halvtredie aar udi Engeland alleene ved mine Studia,

¹⁾ Et Facsimile af Holbergs nedenfor aftrykte Ansøgning medfølger.

Højresidigste Monarch
Allerhøjresidigste Konge og Fæst.

Eng vnderbætt mig for mig allerhøjresidigste anerkendelse
nysind for Konges Majest's Guds og Jannus min
allerhøjresidigste bøn, at Konges Konge Majestet af Naar
i mig formidlet mig den valgte Professor for den
Academi, eller at Hver Adunder Professor Philosophid.
En saa motiver, mig Paul for at bære Konge
Majestet til en naadig bønformig og at mig for 10
aar siden forer sentenest mit sidste examen, og den
den bønformig laudabilem, og siden mig 3 gange under
Laud, først mig den Moscovitisk Salmund; siden for
min egen laud og først mig Salmund for mig England
allan. Den min. Hver, forer den nyligst alder
den mig Berge forer totaler først mig den min
sind, og den bønformig mig forer mig den Elab. Lad
Wendige Den. Den min antwort til Salmund
den forer mig publiceret først mig Introduction til
den Europæisk Histori forer Salmund (2) den forer tome
af den Skrift indtileret underretning om de fornemste
Europæisk Stater, forer af min restere 4 forer nylig
Salmund (3) mig Continuation forer den sidste Salmund Histori

og Anførselen, som mig har affaaret mig højskolelyg
 til Jurisprudentiam, som mig fulfødsomt at Corpus Juris
 Naturæ et Gentium, confereret mig Mønstre Dantsch
 Lønn, Recepter og Forordninger, og som mig
 funden, som enrigtig og gavnlig mig selv og
 fælske, at som først mig indte mig entreprise
 mulig at forbrænde det Dantsche Sprog. End og
 Høfde Lønn Mønstre funden de mæde mig. If
 mig conditioner og mig gaaet at alle de som funden
 om Lønn. Al andes mig condolese mig, som som
 Akademist beæfuer, mig de dato som mig mig non
 expirerede. Jag som som mig alle mæde mig
 som mig, og blivde til mig gaaet mæde mig

Mig gaaet mig alle mæde
 og gaaet

gaaet mig alle mæde
 og gaaet

Ludvig Holberg

saasom de ulykkelige ildebrander udi Bergen have totaliter skildt mig ved mine midler, og den tredie gang reist her fra med EtatsRaad Windings Søn. Siden min ankomst til Fædernelandet haver ieg publiceret først en Introduction til den Europæiske historie paa Dansk (2) den første tome af det Skrift intituleret Underrettning om de fornemste Europæiske Stater, hvor af endnu restere 4 parter ufuldfærdigde (3) en Continuation paa den sidste Danske historie og derforuden, som ieg har attacheret mig besynderlig til jurisprudentiam, haver ieg fuldfærdiget et Corpus Iuris Naturæ et Gentium, confereret med vore Danske Love, Recesser og forordninger, og haver udi sinde, saa lenge Gud sparer mig liv og hilsen, at fare fort udi dette mit entreprise nemlig at forbedre det Danske sprog. Gud opvække Eders Majests hierte til naade imod mig; thi min condition er nu saa slett at alle de som kiende den kand ikke andet end condolere mig, saasom de Academiske beneficia, ieg til dato haver nydet nu ere expirerede. Ieg forventer een allernaadigst bøn høring, og bliver til min yderste aandedrægt

Min Allernaadigste Arve Konges
og Herres
Allerunderdanigste tro tiener
og arve Undersaatt
Ludvig Holberg

Paa et løst Blad er Kongens Resolution saaledes afskrevet: »Vi bevilliger allernaadigst, at Ludvig Holberg maa være Adjunctus Professor Philosophiæ«. Nederst staaer: »26. Jan. 1714".

Holberg dimitteredes, som bekjendt, i Aaret 1702 fra Bergens Skole af Mag. Søren Lintrup; d. 20de Juli blev han immatrikuleret ved' Kjøbenhavns Universitet¹⁾. Strax efter drog han hjem til Norge, hvor han af Provsten paa Voss blev antagen til Lærer for hans Børn. Denne Provst, hvis Navn han ikke nævner, var Hr. *Christen Nielsen Weinwich*, Sognepræst til Vosse Præstegjæld²⁾. Provsten havde betinget sig, at Holberg skulde prædike, naar han selv ved Svaghed eller andre Forretninger var forhindret. Dette beretter Holberg ogsaa, at han gjorde: imidlertid kan det herved bemærkes, at Provst Weinwichs Søn og Eftermand, Hr. Niels Weinwich, Capellan paa Stedet, anførte i sin efter Faderens Død (død d. 17de Nov. 1708) indgivne Ansøgning om Sognekaldet, at han havde »paa 7de Aar (altsaa senest fra Aaret 1702) moxen alene i hans Faders Svaghed og Alderdom betjent Menigheden i alle Kirkesognene»³⁾. Holberg opholdt sig et helt Aar paa Voss. Derefter rejste han fra Bergen ned til Kjøbenhavn for at tage sin theologiske Examen. Efter først at have

¹⁾ *Universitets-Matrikelen*. — Han staaer som den sidste blandt Nobiles. Til Privat-Præceptor valgte han P. Vinding.

²⁾ Han anføres i *Milzow's Presbyterologia Norvegico Vos-Hardangriana*, p. 37, blandt Capellaner paa Voss saaledes: »Dn. Christiernus Nicolai Bergensis, An. 1661". Bogen staaer et latinsk Erevers af ham ti Biskop *Randulfs* Aaret efter — 1680 — udgivne Ligprædiken over Inger Olufsdatter Worm, Biskop Jens Schelderups Enke, Weinwichs Hustrus Mormoder, findes ogsaa et latinsk og dansk Vers af ham). — D. 16de Oct. 1671 fik han Brev paa at succedere Sognepræsten, Mag. Gert Milzow (*Norske Register*). Denne døde først 1688. — Weinwich deponerede 1657 fra Bergens Skole (*Univ.-Matr.*).

³⁾ *Extracter af Supplikker*. Dec. 1708. — Han fremlagde en Attest fra Stiftamtmanden og Biskoppen, at han »i nogle Aar har næsten havt alle labores i hans Faders Svaghed" &c.

underkastet sig Examen philosophicum d. 10de Marts 1704¹⁾ indstillede han sig — formodentlig d. 16de April²⁾ — til Attestatsen, som han erholdt med Karakteren Laud. Derpaa vendte han atter tilbage til Norge og fik snart en Condition hos Mag. Niels Smed, Lector theologiae og designeret Biskop i Bergen, som Lærer for dennes Børn. Mag. Smed, beretter Holberg, havde i sine unge Aar gennemrejst de fleste af Europas Lande; ved at læse i hans Dagbøger følte han sig greben af Lyst til at see sig om i Verden. Da denne Mand saaledes har en vis Betydning i Holbergs Levnet, kunne nogle Efterretninger om ham vel her fortjene en Plads. Mag. *Niels Smed* var eneste Søn af Peder Hansen Smidt, Raadmand i Bergen (født i Kiel d. 17de Jan. 1617, død d. 20de April 1678)³⁾, og Margrethe Nielsdatter. Han er født i Bergen d. 14de Juli 1655⁴⁾ og deponerede 1672 fra privat Undervisning (immatrikuleret d. 18de Juli)⁵⁾. Senere studerede han i Leipzig

¹⁾ *J. Möllers Mnemosyne*, 2, S. 309—10. *

²⁾ »Exacta hyeme» siger han i sit Levnet. Af Distinctions - Protocollen sees, at en hel Del Personer d. 16de April 1704 vare oppe til theologisk Attestats (*Barfods Danmarks Gejstlighed*, 2, Col. 111—12).

³⁾ Over ham haves Mag. *Ambrosius Hardenbecks* Ligprædiken. Et Uddrag af Personalierne findes i *Samlinger til det Norske Folks Sprog og Historie*, 3, S. 279 (han blev ikke Raadmand 1652, som der her staaer, men 1654).

⁴⁾ *Hattings Præstehistorie*, 2den Udg., S. 82 — formodentlig efter Smeds Rejse-Journal. 1655 angives nemlig udtrykkelig efter denne som hans Fødselsaar i *Frimann's Bergenske Skribenter*, 1, S. 16, istedetfor 1653, som findes i *Pontoppidans Annaler* (og endnu senere i *Hattings Præstehistorie*, 1ste Udg.).

⁵⁾ *Universitets-Matriklen*. — Pontoppidan angiver, at han deponerede »ums Jahr 1670», hvilket af Worm og Hatting er gjort til selve Aaret 1670.

og Wittenberg og rejste i Italien, Frankrig og andetsteds¹⁾. *Pontoppidans* Beretning, at han besøgte den hellige Grav, gjendrives derimod af *Hatting*, som havde gjort sig bekendt med hans originale Rejse-Journal. Medens han endnu var udenlands, blev han d. 9de Dec. 1678 efter Ulrik Frederik Gyldenløves og Biskoppens, Dr. Niels Randulffs, Erklæring beskikket til som Vice-Lector theol. i Bergen »samme Bestilling at forrette«, naar Lectoren, Mag. Hans Daberg, formedelst Svaghed eller andet lovligt Forfald var forhindret²⁾. Efter sin Hjemkomst blev han d. 17de Juni 1680 af Dr. Oluf Borck creeret til Magister. I Slutningen af samme Aar anholdt han om at maatte læse og om Gang og Sæde med Lector theol.³⁾, hvilket sidste d. 4de Marts 1681 blev bevilget⁴⁾. Ved Mag. Dabergs

¹⁾ Ifølge Meddelelse af Magister *Styffe* anføres i Leipzigs Universitets Matrikel, Vinter-Semestret 1676—1677: »Smed, Berga-Norwegus». Bagi *Hans Elms* (død som Justitsrd. og Landsd. i Sjælland) i Wittenberg d. 16de Juni 1677 holdte Disputats over Matthæi 16de Cap. 17de V. findes et latinsk Vers af »G. Smed, Norwago-Bergensis», og et andet af »Nicola(us) Smed, Bergensis». — *Hattings* Præstehistorie, 2den Udg., S. 83. — Ifølge *Canstrups* Trifolium metricum (Funeralia, p. 7) hørte han Quenstedt (i Wittenberg) og Schertzer (i Leipzig). At han gennemrejste Italien, siges samme-steds (Miscellanea, p. 21). Ligeledes nævnes hans »præclara itinera» (Misc., p. 15).

²⁾ *Norske Registre*. — I Indledningen til Brevet hedder det, at Lector theol. i Bergen, Mag. Hans Daberg, formedelst Svaghed »ej sit Embede saa fuldkommen, som det sig burde, altid skal kunne opvarte». — I et Andragende fra Dr. Niels Randulff af Aaret 1709 siges, at Mag. Niels Smed havde »i hans studerende Aar, mens han endnu rejste udenlands«, faaet Brev paa at succedere Mag. Hans Daberg (*Gratias-Prot.*, som begynder Aug. 1709, S. 16). — *Pontoppidans* og *Hattings* Tidsangivelse er altsaa ikke nøjagtig.

³⁾ *Conc.-Collegii Prot.* 18/12 1680; *Conc.-Prot.* s. D.

⁴⁾ Han maa »nyde Sæde og Gang i alle Samkvem ligesom Lector theologiae» (*Norske Registre*).

Død d. 2den April 1684 blev han virkelig Lector, hvorefter det d. 29de i samme Maaned efter »gjorte Ansøgning og Begjæring« bevilgedes, at han herefter maatte »nyde Rang med Professoribus Consistorialibus udi vores Kongl. Residentsstad, Kjøbenhavn«¹⁾. Derimod opnaaede han ikke sit Ønske, da han i Efteraaret 1700 supplicerede om »at være Vice-Biskop og at succedere Dr. Randulff, naar han døer«²⁾. I den store bergenske Ildebrand d. 19de Maj 1702 opbrændte, som han selv skriver, hans »Hus, Gaard og Midler«³⁾; desuden mistede han baade sit Bibliothek

¹⁾ *Norske Registre*. — D. 18de Nov. s. A. fik Dr. Niels Randulff kgl. Befaling at indsætte ham i det med Lectoratet forenede Fano Kald som Sognepræst (*Norske Tegnelse*). — Henimod Slutningen af samme Aar supplicerede han om, at der ved et Sted, Bukken, to Mil fra Bergen, som var ham arvelig tilfaldet efter hans Forældre, maatte forundes ham »Frihed at lade for de Rejsende et forsvarligt Herberge holde, eftersom det for de Rejsende er hel belejligt og med stor Bekostning af hans Forældre dertil indrettet« (*Canc.-Collegii Prot.*; Indholdet af hans Supplik findes ligeledes i *Canc.-Prot.*). D. 20de Jan. 1685 fik han Bevilling at lade dette Gæstgiveri og Værtshus med en dygtig Person forsyne (*Norske Reg.*); d. 3die Juli 1700 fik han Frederik d. 4des Confirmation herpaa (*Fred. d. 4des norske Confirmationer*). — Fra den Tid, han var Lector theol., haves et Epigram til ham i *R. Burennæi* (Corrector, senere Rector i Bergen) 1699 udgivne Epigrammata (p. 37). Til samme Tidsrum hører den Beretning om hans udholdende Omhu for et fattigt, døvt Menneske, som findes i *Hattings Præstehistorie*, 2den Udg., S. 180 fg. Fra dette Tidsrum haves endvidere flere Breve til ham fra Torfæus (fra Aarene 1689—1691) i dennes Brev-Copibøger paa Univ.-Bibliotheket (jfr. *J. Erichsens Th. Torfesens Levnetsbeskr.*, S. 144 og 149).

²⁾ *Supplikker* f. 1700, October, Nr. 181.

³⁾ *Canc.-Prot.* 16/s 1702. — I Aaret 1704 androg han, »at han i sidste Ildebrand tog den største Skade, saasom hans Hus var i Frontispicen, hvor Ilden udkom, og salverede ej mere end hans Hustru, som nylig var kommen i Barselseng, og 12 umyndige Børn«. — Hans Hus »er paa et Hjørne paa et af de bedste Steder i Byen som ej kan staa ubebyggt« (*Supplikker* f. 1704, Juli — September, Nr. 646).

og sit Raritet-Cabinet. Tidlig paa Foraaret 1703 finde vi ham derefter i Kjøbenhavn, hvor han i længere Tid har opholdt sig. Indholdet af en af ham der indgiven Supplik anføres saaledes: »Mag. Niels Smed, Lector i Bergen, som fremfor alle Andre beklager sig at have lidt allerstørste Skade og Ulykke ved seneste Brand i Bergen, gjør Forslag, at, som Hans Majestæt mundtlig haver forsikkret ham, at han skulde blive hjulpen, han da paa 3 Aars Tid allernaadigst maa nyde Indkomsten af Hans Majestæts Anpart Fisketiende i Bergen« —. I Margen er skrevet: »Hans Kongl. Majestæt vil allernaadigst i Henseende af hans lange, tro Tjeneste forunde hannem Expectants paa Bispestolen, naar samme Bestilling lovlig ledig vorder«¹⁾. Nu fik han altsaa — d. 17de Marts 1703 — Brev (»af sær kongelig Naade«) at succedere Dr. Niels Randulff som Biskop²⁾. Et Andragende fra ham om at maatte boe paa

¹⁾ *Extr. af Suppl.*, refererede i Conseilet 13/3 1703. — I *Canc.-Prot.* (7/3 og 8/3 1703) er Indholdet af hans Supplik anført næsten ganske ligelydende med Ovenstaaende.

²⁾ *Norske Registre.* — I *Supplikker* f. 1703, Jan. — Marts, Nr. 646, findes Følgende: »Dr. Randulff. — Saasom Mag. Niels Smed har bekommet Expectants paa hans Bispedomme, endog han selv upaaklagelig kan gjøre og har gjort sit Embede, saa supplicerer han om H. K. M. Beskjærmelse, at Mag. Smed ikke i nogen Maade maa befatte sig med hans Embede, under hvad Prætext det kunde være, saalænge han lever og det selv lovligen forreiter, og, at han til den Ende ikke maatte indvies til det bispelige Embede men han at holde sig inden sine Lectorats Grændser og hannem tilbørlig Lydighed herefter som tilforn at bevise, hvorover han begjærer H. K. M. Beskjærmelsebrev«. Herpaa er resolveret: »Forbliver ved Mag. Smeds Expectantsbrev« (i hvilket der intet findes om, at han skulde have med Bispeembedet at gjøre). Jfr. *Canc.-Prot.* 28/3 og 29/3 1703. — I *Supplikker* f. 1703, April — Juni, Nr. 252, er Følgende indført: »Dr. Randulff. — Repeterer hans forrige Supplik, at den Expectants, som Mag. Smed er given paa hans Bispeembede, ikke maa komme ham til nogen Præjudits, imens

Landet ved sit Kald, indtil Skolen blev opbyggt, da han ikke kunde faae noget Hus tilleje i Bergen, blev bevilget¹⁾, hvorimod Afgjørelsen blev udsat med Hensyn til hans Supplik om at nyde Mariæ virginis Præbende, som Dr. Woldenberg havde havt²⁾. Endelig anholdt han i Slutningen af samme Aar om, at det maatte tillades ham at lade indrette et Lotteri i Bergen; han forpligtede sig til, naar det fik Fremgang, 1) istedetfor det afbrændte Stranges Fattighus at opbygge et andet, 2) »som paa det Sted ikke er noget publikt Bibliothek, saa lover han enten i Capitulet ved Domkirken eller paa et andet Sted at lade med Tiden indrette et smukt Bibliothek og til en Begyndelse at give 200 Stykker Bøger dertil af alleslags Faculteter«. Dette hans Andragende bevilgedes³⁾. Den 12te Juni 1711

han lever og selv kan forrette sit Embede, men Mag. Smed at befales at holde sig inden sine Lectorats Grændser uden at befatte sig i nogen Maade med Bispeembedet eller sig imod ham at opsætte" &c. Herved er tegnet: »Er allerede expederet efter hans forrige Begjæring". Jfr. *Canc.-Prot.* 9/5 og 10/5 s. A. — Dr. Randulff opholdt sig ogsaa paa den Tid i Kjøbenhavn. Allerede d. 1de Aug. 1702 havde han faaet Brev om Forlov at rejse derned »dine anliggende Ærender der at forrette" (*Norske Tegnelser*). I et Uddrag af en Supplik fra ham siges, at han »har tilsat mange Midler paa denne lange, kostbare Rejse paa 9 Maaneders Tid" (*Suppl.* for 1703, April — Juni, Nr. 470).

¹⁾ *Suppl.* for 1703, April — Juni, Nr. 119: »Saasom han ingen Hus kan faae tilleje i Bergen, der ej heller er uden meget faa Discipler, siden Skolen er bleven afbrændt, som i Theologia kan informeres, saa supplicerer han om Bevilgning at boe paa Landet ved sit Kald og det at opvarte, indtil Skolen og Kirken (sic) igjen saa vidt kan vorde opbyggt, at den igjen af Discipler kan frequenteres". Jfr. *Canc.-Prot.* 18/4 og 19/4 1703.

²⁾ *Suppl.* f. 1703, April — Juni, Nr. 311; *Canc.-Prot.* 15/5 og 1/5 1703. — I Juni s. A. anholdt Dr. Randulff om det samme Præbende (*Canc.-Prot.*; *Suppl.* f. 1703, April — Juni, Nr. 649).

³⁾ *Extr. af Suppl.*, ref. i *Geh.-Cons.* 17/12 1703. — Indholdet ligeledes anført i *Canc.-Prot.* 15/12 1703 og i *Suppl.* f. 1703, Oct. — Dec., Nr.

blev han efter Dr. Niels Randulffs Død beskikket til Biskop over Bergens Stift¹). Om de Gjenvordigheder, der mødte ham i denne Stilling, og som skulle have havt hans Sygdom og Død til Følge, maa henvises til *Hattings* Præstehistorie, begge Udgaverne. Da Biskop Niels Smed nævnes i *II. Egedes* Omstændelig og udførlig Relation ang. den grønlandske Missions Begyndelse og Fortsættelse (S. 10), kan det bemærkes, at han med en d. 25de Oct. 1712 dateret Skrivelse tilstillede Geheimeraadene i Conscilet en ham fra Egede tilsendt Supplik, der var ledsaget af et udførligt »Project« af Samme til Grønlændernes Omvendelse (begge Stykker dat. 21de Dec. 1711)²). Han døde allerede 1716. Dagen angives ikke; men d. 28de Februar i nysnævnte Aar fandt hans Ligbegjængelse Sted i Bergens Domkirke³). Han var gift med Magdalene Fleischer, Datter af den københavnske Apotheker, Assessor Gregorius Fleischer. Hun overlevede ham. Pontoppidan og Hatting berette begge, at han med hende avlede 20 Børn; efter hans ældste Søn, Jens Smeds, Udsagn var det derimod kun 19⁴). Han ejede Gaarden Ask paa Askøen ved Ber-

567. — Endnu i Sommeren 1704 nævner Mag. Niels Smed i sine Andragender Bibliotheket (orig. Supplik fra ham af 12te Juli 1704 i *Pakker, afl. fra Justitsmin.*, Nr. 48; *Suppl. f. 1704*, Juli — Sept., Nr. 651; *Extr. af Suppl.; Canc.-Prot.*).

¹) *Norske Registre*.

²) *Pakker, afl. fra Justitsmin.*, Nr. 48.

³) *Camstrups* Trifolium metricum, *Funeralia*, p. 3. — Biskop Niels Smeds Fader og Farbroder (formodentlig Raadmand Henning Hansen Smidt) havde 1675 kjøbt et Begravelsessted i Bergens Domkirke (*Suppl. f. 1711*, 1ste Halvaar, Nr. 657).

⁴) *Grat.-Prot.* 1724. — I Juni 1691 havde han allerede 5 Børn (*Sager, afl. fra Justitsm.*, Skab 14, Nr. 346). I Aaret 1700 havde han 12 (*Suppl. f. 1700*, Oct., Nr. 181). I Foraaret 1703 (altsaa et Aar, før Holberg kom til ham) vare der blandt hans Børn 8 Sønner

gen¹⁾. Man har kun eet Skrift fra hans Haand nemlig hans Ligtale over Kong Christian d. 5te og Lykønskningstale til Kong Frederik d. 4de, kaldet »Danmarks og Norges Lande-Sols Formørkelse» &c. &c. og trykt i Kjøbenhavn 1702 i Folio²⁾.

Efter nogle Maaneders Ophold i Mag. Niels Smeds Hus³⁾ tiltraadte Holberg altsaa — uden Tvivl i Efteraaret 1704 — sin første Udenlandsrejse, som gik til Holland. At en moskovitisk Adelsmand fulgte med ham, er en Omstændighed, som alene kjendes af Holbergs her meddelte Ansøgning om at blive Professor⁴⁾. I Holland opholdt han sig med en kortere Afbrydelse et helt Aar⁵⁾. Han er vel

(Suppl. f. 1703, April — Juni, Nr. 341). I Juli 1704 havde han 12 Børn (Pakker, afl. fra Justitsmin., Nr. 48).

¹⁾ Kraft's Beskr. over Kongeriget Norge, 4, S. 629.

²⁾ Den er holdt i Fano Kirke (S. 42) d. 13de December (S. 1) 1699, som var den anordnede Dag. Foran findes Biskop Randulfs Censur, dat. 7de Sept. 1701, og Biskop Bornemanns Approbation til Trykken, dat. 18de Nov. s. A. Dens Udgivelse bebudes i *Nova Literaria mar. Balt.* f. 1701, p. 339 (November).

³⁾ I den Tid besøgte Kong Frederik d. 4de Bergen, hvor han opholdt sig fra 12te til 18de Juli 1704.

⁴⁾ Forholdet mellem Danmark og Rusland var dengang meget venskabeligt. Den daværende russiske Ambassadeur, *Andrei Ismailow* (14de Febr. 1701—16de Decbr. 1707), fik inden sin Afrejse Dannebrog-Ordenen d. 8de Juni 1708. Hans Son, *Nicolai Ismailow*, studerede fra 1702 til 1707 ved det ridderlige Akademi i Kjøbenhavn (Akademiets Album, Mscr. i det st. kgl. Bibl.: »Nicolai Ismailow de Moscovia. Im 8. Jahre meines Alters und 7 Monathen. Anno 1702 d. 16. Decembris. [og med en anden Haand:] discessit d. 1. Aprilis Anno 1707». Jfr. *Thura's Idea hist. litt. Dan.*, p. 114). Han holdt her en Tale paa Frederik d. 4des Fødselsdag d. 11te October 1706 (*Nova Literaria mar. Balt.* f. 1707, p. 142—43). *Johan Henrik Syling* (senere Commerceraad) var hans Hofmester (Suppl. f. 1708, 1ste Halvdel, Nr. 708); i nysnævnte Album er denne indskreven d. 27de Juni 1703.

⁵⁾ *Thura's Idea hist. litt. Dan.*, p. 182. Se ovenfor S. 95—96.

altsaa i Efteraaret 1705 kommen tilbage til Norge, hvor han denne Gang valgte Christianssand til sit Opholdssted¹⁾. Den med ham beslægtede Præst, som han her boede hos, og som han lærte Begyndelsesgrundene af Engelsk, var hans Næstsøskendebarn, Hr. *Otto Ludvigsen Stoud*, residerende Capellan til vor Frelzers Kirke eller Domkirken (død som Magister og Sognepræst til Hvidesø Præstegjæld i Øvre-Tellemarken).

I Foraaret 1706 rejste han i Selskab med sin Ven, Christian Brix, til England. I den i *P. Sneedorff's* samlede Skrifter (1, S. 521 fg.) meddelte Fortegnelse over Danske og Norske, som have ladet deres Navne indskrive i det Bodleyanske Bibliotheks Protocol, staaer Brix sidst under Aaret 1705, derefter Holberg under 1706 13de August og saa nok en Nordmand, Peder Holm, under samme Aar 18de April. Heri er der mere end een Fejl. Brix skal flyttes ned til Holberg; 13de August ved Holbergs Navn skal være 18de April og 18de April ved Holms Navn skal være 16de August²⁾. Da Holberg i et helt Aar, først i Christianssand og derefter i England, har staaet i nær Berøring med Christian Brix, kan denne vel her fortjene en nærmere Omtale; han har, saavidt man kan skønne, været Holbergs Venskab værdig. *Christian Brix* var en Søn af Laurits (Lars) Brix, Præsident og øverste Borgemester i Throndhjem (født en Mil Nord for Ribe d. 2den Februar 1634, død d. 1ste Januar 1699)³⁾,

¹⁾ Han omtaler Biskoppen i Christianssand som nylig død. Biskop Ludvig Stoud døde d. 22de Aug. 1705.

²⁾ Nojagtig Oplysning herom skylder jeg Provst, Dr. *Becker*, som har meddelt mig, at der i Bibliothekets Album staaer: *Ludovicus Holbergius Norvegus* die 18. Apr. 1706* og *Petrus Holm Norvegus* 16. August 1706*.

³⁾ Hans Personalier findes i det over ham udstedte Universitets-Program.

og Anne Gregersdatter, Datter af Mag. Gregers Mikkelsen, Præst til Herlufsholm, og Stifdatter af Dr. Christopher Schletter, Biskop over Throndhjems Stift (hun blev gift med Brix d. 6te December 1681). Hans Moder nævnes i Holbergs Autobiographi. Holberg beretter nemlig, at han til sin Rejsefælle til England havde valgt Christian Brix, som, ihvorvel han ikke var meget rigere end ham selv, dog havde en Moder i Throndhjem, der var vel ved Skillingen, og senere omtaler han, hvorledes hans Ledsager i Oxford fik en Rejsen vedkommende Befaling af sin Moder. To Aar efter skriver Wibe i sin Indberetning om Throndhjems Indvaanere, at Præsident Brix's Enke kan »bestaae sig af efterladte Midler«¹⁾. Endnu i Aaret 1718 anholder hun om Confirmation paa en Transaction, hvori hun giver sin yngste Søn, Frederik Brix, sin paaboende Gaard i Ilen (Forstaden til Throndhjem) »til et Vederlag for hvis som hans andre Søkende har faaet af hende over deres fædrene Arv«²⁾. Hun er død i et af Aarene 1718—1720³⁾. Christian Brix er ifølge Distinctions-Protocollen⁴⁾ født i Throndhjem 1687. Han deponerede fra Throndhjems Skole 1701 (immatr. d. 22de Juli)⁵⁾. Attestats tog han d. 17de Marts 1704 med Karakteren II. cont. Vi see af Holbergs Levnet, at Brix i Efter-

¹⁾ *B. Moe's Tidsskrift for den norske Personallistorie*, S. 539.

²⁾ *Canc.-Prot.* 14/6 1718; jfr. *Suppl. f.* 1718, 1ste Halvaar, Nr. 462.

³⁾ *Canc.-Prot.* 21/1 1721; *Suppl. f.* 1721, 1ste Halvaar, Nr. 32; *Norske Registre*, Nr. 24, fol. 220 b—221 a.

⁴⁾ *Barfods Danmarks Gejstlighed*, 2, Col. 111.

⁵⁾ *Unic.-Matr.* — Hans Alder angives her til 16 Aar, hvilket dog neppe nok vilde kunne være rigtigt, da en Søster til ham blev født d. 13de Sept. 1684 (*Erlandsens Biogr. Efterretninger om den nordenfjeldske Gejstlighed*, S. 154).

aaret 1705 opholdt sig i Christianssand, hvor Holberg snart efter sin Ankomst indgik Venskab med ham. I Foraaret 1706 fulgtes de sammen til England. Holberg fortæller om deres Trængsler i Oxford. For at hjælpe paa deres Fattigdom maatte Brix informere i Musik og Holberg i Grammatik; men, siger Holberg, »hverken var han nogen Orpheus eller jeg nogen Varro.« Endelig maatte de forlade Oxford og paa deres Fødder vandre til London. Her fik Brix Penge. De rejste da igjen til Oxford; men omtrent en Maaned efter Tilbagekomsten fik Brix sin Moders Brev om at vende tilbage til London for der at være under Tilsyn af Præsten ved den danske Kirke, Mag. Jørgen Ursin. Saaledes maatte Vennerne skilles ad (i Efteraaret 1706). I Sommeren 1709 var Brix i Danmark og søgte Vedø Præstegjæld i Throndhjems Stift¹). Thomas von Westen fik imidlertid dette Kald d. 6te Sept. 1709, hvorimod Brix synes strax at være indtraadt i hins Stilling som Amanuensis ved det kongelige Bibliothek²). Den 17de

¹) *Extr. af Suppl.*

²) *Thomas von Westen* er vel senest ved Begyndelsen af Aaret 1706 (og ikke 1707, som *Hammond* har i sin nordiske Missionshistorie, S. 60) bleven antaget til Amanuensis ved det kongelige Bibliothek, eftersom det i December 1708 hedder om ham: »som i 3 Aar har tjent ved Hans Kongelige Majestæts Bibliothek under Justitsraad Wolfens Direction« (*Extr. af Suppl.*). Han blev heller ikke Præst til Vedø Præstegjæld 1710, men, som vi have seet, allerede 1709. I Geh.-Archivet (*Fynske og Smaal. Indlæg f. 1709 u. Hr. Hans Jensen Nimb*) findes hans egenhændige Ansøgning om Rødby Kald, dat. 11te Maj 1709. Han skriver her: »Mine midler, ja mines, ere tilsatte, mine Kræfter icke lidet udtømmede, mine aar til en stor part borte, mine skrifter, som jeg adskillige til Guds og Kongens ære har under hænder, maa hvile« —. I Extracten af hans Supplik om Vedø Kald siges, at han »fremlægger Mag. Brinks (Provst ved Holmens Kirke) Attest, at han er en af de lærdeste, dygtigste og skikkeligste Studiosis, han kjender, saa at hans

Febr. 1713 prædikede han for Dimis og erholdt Karakteren Laud. Da han det følgende Aar var blandt Ansøgerne om Surendals Præstegjæld i Throndhjems Stift, anførtes om ham, at han »i 4 Aar har været brugt som Amanuensis ved det kongelige Bibliothek af Bibliothecario, Justitsraad Wolfen«, samt at han fremlagde Mag. Brinks Attest, at han var udrustet »med god og berømmelig Lærdom og med fornødne og opbyggelige Gaver paa Prædikestolen«, og at »Lærdommen og Gaverne hos ham beprydes med et skikkeligt Livs Forhold«¹⁾. I Foraaret 1718 søgte han Bjørnørs Præstegjæld, ligeledes i Throndhjems Stift. Indholdet af hans Ansøgning er saaledes gjengivet: »Christian Brix, som ej alene i 17 Aars Tid har trolig anvendt Flid og Møje paa hans Studia theologica, men endog i 9 Aar været brugt som Amanuensis paa Deres Majestæts Bibliothek, som Bibliothecarius, Justitsraad Wolfen, bedst kan vidne, og, som hans *Formand*, Hr. Thomas von Westen, vederfores den høje kongelige Naade, at han først blev beskikket til at være Sognepræst for Vedøen, siden til Lector theologiae i Throndhjem, saa giver han sig den Forsikkring, at han maa blive antegnet i allernaadigst Erindring«. Justitsraad Wolfens Attest udsiger, at »han i 8 å 9 Aars Tid, da han er bleven brugt som Amanuensis ved det kongelige Bibliothek, har med al Troskab og Flittighed forrettet det,

Lærdom er ugemen i mange Sprog og Videnskaber» — »saavel som og Mag. Lodberg (Sognepræst til Nicolai Kirke), hans Attest, hvorudi iblandt andet berettes, at Supplikanten er et Exempel i Lærdom og Ærbarhed for hans Landsmænd«; endvidere anføres, at han melder i sin Supplik, »at det er de Højlærde bekjendt, at han har under Hænder et den christne Kirke meget nødvendigt Skrift, hvis Fortgang forbindres for Mangel af Subsistance«.

¹⁾ *Gratias-Prot.*

som han er bleven anbefalet at forrette til Deres Majestæts Tjeneste¹⁾. Endelig blev han d. 11te November 1720²⁾ residerende Capellan til Meldalens Præstegjæld i Throndhjems Stift, Dalernes Provsti. Da han 1725 ansøgte om Sognekaldet, gav Reitzer som Stiftamtmand over Throndhjems Stift ham det Skudsmaal, at han var »en ærlig, gudfrygtig og for Guds Menighed en opbyggelig Mand, men derhos fattig³⁾. Brix vedblev at være Capellan til sin Død. »I de sidste Leveaar forrettede han næsten Intet af Embedets Forretninger og døde 1748 paa sin Ejendoms-gaard, Kvammen, i Meldalen⁴⁾. Han var ikke den eneste i de Tider, som efter en lovende, paa Studeringer og Rejser anvendt Ungdom endte sine Dage i en forholdsvis temmelig beskeden Livsstilling.

Fire Maaneder, efterat Brix og Holberg havde ladet deres Navne indskrive i det Bodleyanske Bibliotheks Protocol, lod, som vi have seet, ligeledes deres Landsmand, *Peder Holm*, d. 16de August 1706 sit Navn indskrive i samme⁵⁾. Da Holberg omtaler ham i sit Levnet, hvor han fortæller om sit Besøg i Gjendøbernes Kirke i London, og da han kalder ham sin Ven, skal der her ogsaa meddeles noget om ham. Hans Fader var Hr. Jens Pedersen Holm, der, da Sønnen blev født, var Capellan paa Idde ved Frederiks-

¹⁾ *Gratias-Prot.* — Han har (fra 1717 af) havt en Collega ved Bibliotheket i *Hans Christian Lussen Muhler*, som 1723 blev Sognepræst til Allinge og St. Ols Menigheder paa Bornholm (*Gratias-Prot.*; *Sjæll. Indlæg* f. 1723 Lit. D).

²⁾ *Erlandsens Biogr. Efterretn. om den nordenfj. Gejstlighed*, S. 161.

³⁾ *Gratias-Prot.*

⁴⁾ *Erlandsen* anf. Sted, hvor der ogsaa findes Efterretning om hans Giftermaal og Born.

⁵⁾ Ifølge Provst, Dr. *Beckers* Meddelelse er der i et Exemplar af Orig.-Udgaven af Danmarks og Norges Kirkeritual i det Bodleyanske Bibliothek skrevet: »Bibl. Bodlej. d. d. P. Holm Norveg. Octob. 21. 1707».

hald, men 1679 blev Sognepræst til Skidsmo i Agershus Stift og døde 1699. Han selv er saavel efter en af Biskoppen over Agershus Stift, Dr. Hans Munch, udstedt Attest¹⁾ som efter Distinctions-Protocollen født d. 11te Februar 1677. Han deponerede privat fra Christiania 1696 (immatr. d. 17de Juli²⁾), tog Attestats d. 9de Januar 1699 (H. cont.) og prædikede den følgende 8de Februar for Dimis (Laud.). Ifølge hans d. 9de Marts 1711 daterede Ansøgning om Højby Kald havde han i disse tre Aar stadig opholdt sig ved Universitetet; derefter havde han været syv Aar hjemme i Norge (formodentlig i Christiania), men var imidlertid rejst »nogle gange her ned at søge brød«. Han anfører fremdeles i sin Ansøgning, at han har studeret i fire Aar ved fremmede Universiteter, at han i Aaret 1710 har i tre Maaneder prædikeret for den danske Garnison i Altona, og at han samme Aar paa tredie Paaskedag (d. 22de April), »strax som ieg kom udenlands fra«, har prædikeret paa Slottet for Kongen. Med hans Ansøgning fulgte en d. 9de Februar 1711 dateret egenhændig Attest af Professor Jakob Lodberg, daværende Sognepræst til Frue Kirke. Denne skriver, at Holm er ham meget vel bekjendt »baade den stund jeg havde Embede i Christiania³⁾ saa og nu paa Eet Aars tid udi Kiøbenhavn. Hand haver smuckt studeret og er af Gud begavet med Eet færdig Nemme og gode Gaver til Prædichestolen, haver levet skickelig, ædruelig og søgt altid got selskab, som hand kunde forfremmes af, all den tid jeg haver kent ham« —. »Men det, som jeg i ham estimerer over alt andet, er hans siæls rædelighed

¹⁾ Dat. 5te April 1704. Findes ved hans Ansøgning om Højby Kald i *Sjæll. Indlæg*.

²⁾ *Univ.-Matr.*

³⁾ Jakob Lodberg var Stiftsprovst i Christiania fra 1704—1707.

og fromhed, Een lyst til at fuldkomme og forbedre sig —. »Hand haver paa nogle Aars tid reist udenlands og vaaret i Engelland, Frankerige og Holland og, omendskiønt med ringe middel til at reise med, lært dog adskilligt got, med sin omgængelse forbundet sig mange honnete Folckes hierter og gjort sig adskillige sprogge vel bekant¹⁾. Den 13de Marts 1711 blev han beskikket til Sognepræst for Højby Menighed i Ods Herred i Sjælland. Aaret efter, d. 4de Maj, blev han creeret til Magister. Hans Præstegaard blev d. 10de April 1718 »rent i Grund med Middel og Formue lagt i Aske²⁾. Han var tre Gange gift. Først ægtede han d. 2den Februar 1712 Anne Cathrine Riber, Datter af Hr. Hans Christensen Riber og Enke efter Hr. Johan Christopher Schionthier, begge Sognepræster til Højby. Efter hendes Død i Efteraaret 1713 (begr. d. 4de [9de?] Oct. i Højby Kirkes Sakristi) blev han d. 28de Januar 1716 i Kjøbenhavn af Mag. Brink til Nicolai Kirke viet til Margrethe Jensdatter Hoe, maaskee en Datter af den i *Worms* og *Nyerups* Lexikonner anførte Mag. Jens Nielsen Hoe, Sognepræst til Hoe og Oxby; Bryllupshøjtiden holdtes paa Materialgaarden. Hans tredie Hustru var Else Dahl, Datter af Hr. Jakob Christensen Dall (saaledes skriver han selv sit Tilnavn), Sognepræst til Faarevejle. Mag. Peder Holm døde i Kjøbenhavn d. 28de Februar 1724, altsaa kun 47 Aar gammel, og blev d. 13de Marts begravet i Højby Kirke³⁾.

¹⁾ Da han i Februar 1711 søgte Thoreby Kald paa Laaland, anførtes om ham, at han havde »frequentet de danske, franske, engelske, hollandske og tyske Akademier«, og at han fra Professor Lodberg havde »et meget berømmeligt Skudsmaal« (*Gratias-Prot.*).

²⁾ *Extr. af Suppl.* — I *Suppl.* siges, at hans Præstegaard »afbrændte med alt det, han ejede, d. 10. Apr. om Natten«. Jfr. *Canc.-Prot.*

³⁾ Alle disse nærmere Tidsangivelser m. m. saavel som min Kundskab om det andet Giftermaal og de nærmere Omstændigheder ved dette skyl-

Han efterlod fire Børn; hans Enke var frugtsommelig med det femte. Paa sit yderste havde han underskrevet en Supplik om, at hun maatte »conserveres i Kaldet«¹⁾. Dette opnaaede hun dog ikke; derimod blev hun gift med Hr. Svend Schive, Sognepræst til Nabokaldet, Vig og Asmindrup²⁾.

Efter at have opholdt sig noget over to Aar i England³⁾ kom Holberg 1708 (i den første Del af Sommeren) til Kjøbenhavn. Det var under dette Ophold i Hovedstaden, at han hjemme i sin Bolig holdt et Collegium for Studenter over udenlandske Sager⁴⁾. I samme Aars Efteraar tiltraadte han sin tredie Udenlandsrejse, idet han nemlig ledsagede Etatsraad Povel Vindings Søn, *Andreas Vinding*, til Dresden⁵⁾. Efter her

der jeg velvillig Meddelelse af Hr. Pastor *Mathiesen*, Sognepræst til Højby Menighed.

¹⁾ *Gratias-Prot.* 10/3 1724.

²⁾ Se om ham *Worms* Lexikon, 3, S. 683.

³⁾ Ifølge *Thura's* Idea hist. litt. Dan., p. 183, tilbragte han »totum biennium« i Oxford, og hermed stemmer hvad han angiver i sin Autobiographi (*Opuscula*, I, p. 33). I sin Ansøgning om at blive Professor sætter han sit Ophold i England til »halvtredie Aar«.

⁴⁾ Som et Sidedestykke hertil kan anføres, at den af sine pædagogiske Skrifter bekendte Mag. *Hans Whitte* ved samme Tid bekendtgjør, at han vil i sin Bolig i næste Maaned »begynde at holde et Collegium for unge Liebhabere, saavel de Studerende som Andre, paa hvilket han fra Klokken 11 til 12 Formiddag vil lære Geographiam og deriblandt ved Lejlighed Endel kortelig af Historia politica mod en billig Betaling maanedlig« (*Kjøbenhavns Postrytter*. Sept. 1708).

⁵⁾ Det for *Andreas Vinding* (»cum comite itineris«) udstedte latinske Pas er dateret d. 15de October 1708 (*Sjæll. åabne Breve*). — *Vinding* var født i November 1691 (døbt d. 25de Nov. ifølge *Frue Kirkes Døbebog*) og blev d. 15de April 1707 immatrikuleret ved Universitetet (*Univ.-Matr.*). Han ejede senere Herregaarden Bistrup i Jylland, som han solgte, og døde som karakteriseret Oberst af Infanteriet i Aarhus d. 1ste Juni 1766 (*Adr.-Cont. Efterr.* f. 1766, Nr. 127).

at have taget Afsked med denne rejste han til Leipzig, hvor han traf *Georg Christian Fleischer*¹⁾, hvis »mira festivitas« tiltrak ham saaledes, at han for hans Skyld forlængede sit Ophold der. Da Holberg 1725 rejste til Aachen, var Fleischer, hvem han ved denne Lejlighed kalder »virum mihi amicissimum«, den eneste i Hamburg og Altona, som han besøgte. Nogle Efterretninger om denne Mand kunne derfor maaskee her være paa deres Plads²⁾. Han var født i Kjøbenhavn d. 11te August 1684. Hans Fader, Tobias Fleischer, blev Aaret efter Bergraad paa Kongsberg, men forlod dette Sted 1689, rejste til Kjøbenhavn og døde der d. 20de August 1690³⁾. Selv kom han i Sorø Skole, uden Tvivl engang i Aaret 1694⁴⁾.

¹⁾ Naar Holberg i sin Autobiographi regner ham blandt sine *Landsmænd*, saa er dette da, som man af det Følgende vil see, ikke ganske nøjagtigt.

²⁾ Hans vigtigste Levnetsomstændigheder tilligemed hvad han som Præst har udgivet i Trykken findes allerede i *Bolten's Kirchen-Nachrichten von der Stadt Altona*, I, S. 67 fg. Jfr. *Schmid's Versuch einer hist. Beschreibung der Stadt Altona*, S. 187. — *Worm* betegner ham blot som Alumnus Collegii Medicei og veed ellers intet om ham. *Nyerup*, som urigtig kalder ham *Jørgen Christian F.*, skriver: »Er muligen den G. C. Fleischer, der omtales i *Bolten's Kirchen-Nachr.*» &c. Han forekommer i *Thura's Conspectus Danorum, qui de linguæ Romanæ et Græcæ scriptoribus meruerunt*, p. 19; jfr. Index II.

³⁾ Se om ham *Vidensk. Selskabs Skr.*, 11, S. 227 fg., og *Brünnich's Kongsberg Sølvbergværk*, S. 209 fg. *C. Deichman* giver paa først-anførte Sted (S. 230) en ikke videre fordelagtig Karakteristik af ham. — At han er død 1690 (ikke 1692, som *Brünnich* angiver S. 224), sees af en d. 1ste Dec. d. A. dateret Supplik fra hans Enke, Ursula (*Resolutions-Prot.*, afl. fra Indenrigsminist.); jfr. Saml. Danske Kongers Hist. i Geh.-Arch., Nr. 237, u. 167 1708.

⁴⁾ Hans Moder supplicerede i Slutningen af 1693 herom, og hendes Andragende anbefalede af Cancelli-Collegiet (*Canc.-Collegii Prot.*), hvorefter Biskoppen d. 26de Dec. s. A. fik Brev, at Kongen har

Han deponerede i Aaret 1700 (immatr. d. 16de Juli¹⁾. Den 16de Maj 1703 blev han creeret til Baccalaureus. Den foregaaende 17de Marts var han bleven valgt til Alumnus paa Borcks Collegium²⁾, hvor han i dette og de fire følgende Aar holdt fem Disputatser³⁾, af hvilke den de pelliceo veterum Danorum vestitu (1707) vel er den mest bekjendte; han havde en theologisk Plads og laa paa Collegiet til d. 11te Marts 1708⁴⁾. Desuden gjorde han i to Aar Tjeneste ved det kongelige Bibliothek, hvilket sees af hans nedenfor nævnte Ansøgning om Sorø Kald, hvori han anførte, at han tidligere havde suppliceret om tvende Embeder »i den Forhaabning, at han efter Hans Kongelige Majestæts Bibliothecarii Tilsagn skulde blive employeret, saasom han i 2de Aar uden at nyde nogen Løn har opvartet i Hans Kongelige Majestæts Bibliothek«. I hans d. 14de Sept. 1708 udstedte latinske Reisepas⁵⁾ siges ogsaa om ham: »qui aliquo temporis spatio in Bibliotheca nostra regia probata Nobis præstitit officia«⁶⁾. Den 30te Juli 1708 tog han Attestats med Karakteren H. cont.; men den følgende 6te Sept. underkastede han sig paany Examen og erholdt Laudabilis. Først d. 6te Aug. 1710 prædikede han for Dimis (Laud.). Af Datummet for hans nysnævnte Rejsepas sees,

efter hendes Ansøgning bevilget, at Sønnen maa indtages i Sorø Skole, naar Plads for ham ledig vorder (*Sjæll. Tegn.*).

¹⁾ *Univ.-Matr.* — Der er ikke angivet, hvorfra han er dimitteret; men det har uden al Tvivl været fra Sorø.

²⁾ *Acta Consistorii.*

³⁾ Se *Worms* og *Nyerups* Lexikonger.

⁴⁾ Ifølge en af Cand. theol. *J. L. Jensen* efter Collegiets Regnskabsbog udarbejdet Fortegnelse over Alumnerne.

⁵⁾ *Sjæll. aabne Breve.*

⁶⁾ I sin d. 21de Juni 1706 holdte Disputats: *Impostor Græcus*, nævner *Fleischer* (pag. 13 not. u) to islandske Manuscripter »in *Biblioth. Reg.*»

at han er rejst til Tydskland kort før Holberg og Vinding. I Begyndelsen af det følgende Aar ansøgte han om Feldtprovsts Bestilling ved Auxiliairtropperne i Braband. I Extracten af hans Supplik anføres blandt andet, at han har »øvet sig udi Prædikener i dansk og tydsk Sprog«. — »Doctor Masius attesterer skriftlig, at denne Supplikant er en af de bedste Candidatis ministerii, som har aflagt paa Universitetet adskillige Specimina publica og Examen theologicum med stor Berømmelse sustineret, ellers i Liv og Levnet forholdt sig christelig, skikkelig og redelig, saa det var at ønske, at Hans Kongl. Majestæt vilde allernaadigst reflectere paa et saa dygtigt Subjectum«. I Margen er skrevet med Kongens egen Haand: »Vj ville Allernaadigst, at *Georg Christian Fleischer confereris* denne Feldt Provstes bestilling«¹⁾. Alligevel fik han ikke dette Embede. Da han Aaret efter ansøgte om Lectoratet i Christianssand og det dertil lagte Tveds Præstekald efter Mag. Leigh, forestillede han, at han »for et Aar siden supplicerede fra Leipzig om det da vacante Feldtprovsti udi Braband, men ej har kunnet erholde nogen allernaadigste Resolution derpaa«. Han anførte derhos blandt mere, at han havde »frequentet fremmede Akademier i Tydskland og Holland«²⁾. Samme Aar, 1710, søgte han Sorø Kald, som var ledigt efter Mag. Niels Foss, og beraabte sig da blandt andet paa, at han havde »besøgt fremmede Akademier i Tydskland, Holland og Frankrig«³⁾. Endelig blev han i nysnævnte Aars Efteraar beskikket til Feldtpræst⁴⁾. Den 10de August 1716 fik

¹⁾ *Extr. af Suppl.* 2/3 1709. — Hvad der af Kongens Resolution er trykt med Cursiv er i denne skrevet med latinske Bogstaver.

²⁾ *Gratias-Prot.*

³⁾ *Gratias-Prot.*

⁴⁾ Den 19de Sept. 1710 fik Biskop Bornemann Befaling at ordinere

staaer uendelig høit over Ludewigs; men dog giver heller ikke den et virkeligt Værk; thi den er sammensat af tre Bestanddele: den korte Recension, den store Recension og Ludewigs Udgave, dog uden at sammenblande disse til en forvansket Text, saa at de tre Bestanddele uden Møie lade sig udsondre. Fra den lille arnemagnæanske Codex er først Indledningen, de 6 første Linier, optagen*); dernæst den første Deel af Slutningen, fra S. 599, Lin. 36 til S. 600, Lin. 10. Resten af Slutningen er fra Ludewigs Udgave gaaet over i Langebeks. Men Hovedpartiet hos Langebek, fra S. 556, Lin. 7, til S. 599, Lin. 35, er ligefrem et Aftryk af det i Skiby fundne Haandskrift, saa at det giver dette heelt, og Intet uden det.**)

Spørger man nu: hvad er det da for et Værk, der betegnes med Navnet *den skibyske Krønike*? maa Svaret blive: som trykt have vi den i det Stykke af Langebeks *Chronicon Skibyense restitutum*, der gaaer fra S. 556,

* S. R. D. 2. 556, det første Stykke. Da dette Stykke saaledes ikke virkelig hører til den Krønike, Langebek har udgivet, taber det den Betydning for Kritiken over denne, som det ellers vilde have.

** Langebeks Aftryk er ikke overalt saa feilfrit, som man skulde ventet det af denne Udgiver. Til Prove hidsættes her nogle af dets Feil:

S. R. D. 2. p. 569, Lin. 36: vocatus; i Haandskriftet rigtigt: vocatos.

— p. 575, Lin. 3: onera; i Haandskr.: mera.

— p. 584, Lin. 26: que primorum concionatorum vel impudentia irrepserant; i Haandskr.: que primorum concionatorum vel imprudentia vel impudentia irrepserant.

— s. S. Lin. 1 f. n.: intermissee; i Hdskr.: interemisse.

— p. 590, Lin. 2: aliqui; i Hdskr.: alioqui.

— p. 598, Lin. 22: proditionem; i Haandskr. kjendeligt nok det Rette: proditiōe.

— s. S. Lin. 23: invitacionem; i Hdskr.: imitationem.

Langebeks Brug af Skilletegnene er paa flere Steder vildledende.

endeel Efterretninger, tildeels med luthersk Farve, om Aarene 1536—55, der ikke findes i noget af de arnemag-næanske Haandskrifter. Man har formodet, at Ludewigs Af-skrift hidrører fra Soraneren den yngre Stephanus, fordi man mener, at det er denne Mands Navn, der fore-kommer i en af Ludewig eller hans Hjemmelsmand ind-skudt Bemærkning.*) Maaskee forholder det sig virkelig saaledes; men afgjort er det ikke. Og om det var, bliver det lige uvist, baade hvorledes det er gaaet til, at et af Stephanus's Haandskrifter et Par Menneskealdere efter hans Død dukker op i en hallensisk Retslærds trykte Samling, og tillige, om Stephanus, der døde den 22de April 1650, altsaa samme Aar som Skiby Kirke lod sin skjulte Skat komme for Dagens Lys, har kjendt denne. Hidrører Lude-wigs Text virkelig fra Stephanus, saa maa denne have be-siddet en Afskrift af Krønikens korte Bearbejdelse, med nogle Slutningstillæg, og til denne have føiet i Hast ud af den skibyske Codex grebne Enkeltheder, eller Uddrag af et andet Haandskrift af krønikens større Recension. Af-skrifter af denne kunne, som alt bemærket, have været til før 1650; men af den Ludewigske Text er det ikke muligt, at danne sig en nogenlunde klar Forestilling om Forholdet. Ludewigs Udgave giver saaledes hverken Krønikens kortere eller længere Bearbejdelse, men et Flikværk af begge med nogle Slutningstillæg, hentede fra ingen af dem.

Den anden Udgave af Krøniken er Langebeks, i *Scriptores Rer. Danicarum*, 2den Tome S. 554—602. Den

*) Ludewig, *Reliqv. man.* IX. p. 62: «Hic (Joachim Ronnow) ponti-ficatum suum sex aureorum milibus, commercabatur, (cum olim a «summo pontifice mille aureis redimi potuisset) a prophano rege «etc.» (*Reliqua, quod forte paulo durius essent scripta, omiserat S. S. (sic) Stephanus*). «Ita non sublata fuit tyrannis» o. s. v.

han (hidtilværende Feldtpræst ved Oberst v. d. Schulenburgs Dragonregiment) Kaldsbrev som Pastor ved Rellingen Menighed i Herskabet Pinneberg og d. 11te Januar 1718 Bestalling som Provst i Herskabet Pinneberg og Hovedpastor ved den evangelisk-lutherske Kirke i Altona. Han giftede sig først d. 26de Juli 1724. I Aaret 1737 erholdt han efter Ansøgning sin Entledigelse, hvorefter han levede i Altona til sin Død d. 26de Sept. 1746. Hans Portrait hænger paa to Steder i Hovedkirken i Altona. I de venlige og muntre Ansigtstræk gjenkjender man den »Festivitas«, som Holberg tillægger ham.

Efter Hjemkomsten (i Begyndelsen af Aaret 1709) blev Holberg Hofmester for Geheime- og Admiralitetsraad, Admiral og Ridder *Frederik Geddes* til Hindema tre Sønner, *Hans*, *Christian* og *Carl Vilhelm Gedde*¹⁾, i hvilken Stilling han efter sit eget Udsagn forblev et Aar²⁾. I sin Danmarks og Norges Beskrivelse (S. 466) fremhæver Holberg denne Herres Tapperhed i Slaget i Kjøge Bugt, ligesom han ogsaa nævner ham i sin *Dissertatio de Historicis Danicis*

sex af ham foreslaaede Personer — deriblandt *Fleischer* — til Feldtpræster ved Auxiliairtropperne i engelsk og hollandsk Tjeneste (*Sjæll. Tegnelse*, Nr. 57, fol. 662 b — 663 a; jfr. fol. 625 b — 626 a).

¹⁾ En af hans Formænd var Mag. *Jakob Rasch*, som 1700 blev Hofmester for Admiral *Geddes* Sønner. (*Worms Lexikon*, 2, S. 231; jfr. *Gratias-Prot.*, som begynder 1706 i Marts). Han blev 1706 Rector i Christiania. Biskoppen (Dr. *Hans Munch*) ønskede, at han vilde »stræbe efter Successionen, hvortil hans Capacité og Conduite er noksom erfaret« (sidstnævnt. Sted; jfr. *Canc.-Prot.*).

²⁾ Da Holberg allerede i Sommeren 1709 blev Alumnus paa *Borcks Collegium* (se S. 122), maa Stedet i *Opuscula*, I, p. 47, oversættes saaledes: »Efter et Aars Forløb, da jeg (imidlertid) var bleven optaget blandt Alumnerne paa *Borcks Collegium*« &c. *Scheibe* har forstaaet det rigtig (Overs. af *Peder Paars*, Udg. 1764, XL).

(fol G. 2 a)¹). Geheimeraad Gedde blev tilsidst 1713 Stiftsamtmand over Fyn og Langeland og døde d. 13de April 1717, 76 Aar gammel. Kort før sin Død fik han et meget slet Skudsmaal i en anonym Supplik, »dateret Odense den 23de December (1716)«, i hvilken forestilledes »Israels bedrøvelige og vemodige Klage over nogle Belials Børn og over den gruelige Vederstyggelighed i Odense« &c. I denne forekommer nemlig Følgende: »Præsterne bespottes og med Tunge, Haand og Pen ihjelslaaes; thi Stiftsamtmanden skjælder dem for Narre, som selv naragtig allerværst anstiller sig, betager dem deres tillagte Rettighed, truer dem med Landflygtighed, er værre imod dem end Kammerjunker Pentz i Jylland²) og agter sin Hund mere end sin Præst. Hans Gudsbespottelse, Arrighed, Drukken-skab, Fraadseri, Skjælden, Banden, Knurren, Biden, Overfusenhed og snart phantastiske Galenskab med ubesindig Haardhed betees paa hans gamle Vane, som imod de haarde Baadsmænd, som han mener ere endnu under hans Haand; han søger usømmelige Compagnier med ulige Undermænd for en lumpen Drik Vin Skyld, opholder Prædiken om Søndagen til Klokken 10, gamle og frugtsommelige Kvinder til Hindring i at komme til Alters; han aftrækker ubilligen Haandværksfolk, endog for Kongens Arbejde, saa-

¹) Holberg irettesætter her *A. Hojer*, fordi han i sin *Dännemäreckische Geschichte* i Fortællingen om Krigen under Christian d. 5te (S. 520, u. Aaret 1677) gjør Gedde til Admiral. Han var ogsaa virkelig dengang kun Capitain. Derimod tager Holberg selv fejl, naar han sammesteds betegner Gedde som en »imberbis juvenis« paa den Tid; thi denne blev allerede født 1641.

²) *Adam Ernst Pentz* til Nöragergaard. Om hvorledes han i Januar 1706 mishandlede Hr. Peder Jessen, Sognepræst til Tisted og Binderup; se *Farstrups* og *Axelsons* Dagbog, S. 177. Pentz blev for denne Sag af Højesteret d. 21de Juli 1708 dømt til at betale Præsten 800 Rdlr. og til vor Frelses Kirke 500 Rdlr.

velsom hans Tjenere, deres fortjente Løn«. Supplikken foretoges d. 27de Jan. 1717 i Conseilet. Dette fandt endel Punkter i den, »hvilke, om de sig saaledes virkelig forholder, nødvendig burde remederes«. Til at inquire herom, saavidt det gejstlige Væsen angik, og referere den sande Beskaffenhed foreslog det Summus Theologus, Dr. Bartholin, som kunde tage to Provster til sig, saasom den i Roskilde og en af de nærmeste i Jylland. Dette blev allernaadigst approberet¹⁾. Dr. Hans Bartholin fik dog først Commissorium d. 22de April 1717²⁾, altsaa kort efterat Geheimeraad Gedde var død³⁾. Hvis der, som man vel maa antage, er et og andet Sandt i den anonyme Supplik's Karakteristik af Manden, kan vel noget deraf skrives paa hans Sømandsstands Regning. I en d. 24de Febr. 1712 dateret Skrivelse fra ham til en Geheimeraad i Conseilet (C. Sehested)⁴⁾ synes han tilmed at vise sig fra en ret hæderlig Side. Han angiver i denne Skrivelse sine Grunde, hvorfor han ikke med de andre Deputerede i Sø-Etatens General-Commissariat har underskrevet en Erklæring angaaende en af Flaadens Læge, Bing⁵⁾, indgiven Memorial: at han nemlig aldrig har hørt til noget Ondt om Bing, langt mindre at denne er af det Humeur, at han formedelst indbildt Visdom ikke kan komme overens med

¹⁾ *Extr. af Suppl.*

²⁾ *Sjæll. Tegnelser.*

³⁾ Jfr. om denne Sag Blochs Fynske Gejstligheds Hist., 1, S. 192—93 og S. 677 fg.

⁴⁾ Geh.-Archivet. Danske Kongers Hist., under Nr. 258 b.

⁵⁾ *Jens Bing*, som samme Aar blev Dr. med. — I et til Kongen indgivet Andragende af 23de Juni 1712 siger Bing, at han havde for længe siden efter General-Commissariatets »Begegning« imod sig været forarsaget at gjøre Ansøgning om sin Dimission fra Flaaden (Geh.-Arch. Anf. Sted).

Nogen, som Slutningen af Etatsraaderne Adelaers og Seckmans (de to andre Deputerede) Erklæring formelder, men at han tværtimod hører tale alt Godt om ham af dem, som kjende ham, saa og af Medici, som forstaae det, og at den anden Interims-Doctor ved Kvæsthuset, Böttlicher¹⁾, »schall were en haes, som ingen *praxeen*²⁾ haffuer, mens en schiden mund, der taler ilde om folck, szom hand icke kand bere wand till; dertillmed schall hand haffue en inbildendens orm aff høyhed, szaa att ingen Mennischier kand komme till rette med hannem, och frægter jeg forre, kommer dett for lyszet rett, huad mig offte er sagt om hannem, kand hand faae schamnock. Dett hand bruger mehre kostbare *medicamenter* till *patienterne* end szom *bing*, kand fornemmes paa *apoteckerne*, naaer derefter *inquireres*, och att *bing* icke er *graduaret*, giøer icke till Sagen nogett, naaer hand ickuns haffuer *praxeen*; thi, om *bing* tager *doctor graden* i Morgen, saa bliffuer hand derforre icke ett haar lærdere eller wieszere«. — — — »och siünes mig, att dett war bedere att hielp en dansch mand till rette, naaer hand haffuer *Experience*, en som en tydsch wurmbrandt, der ingen haffuer, som jeg och haffuer schriffte- lig giffuet mine gode Herrer med *Collegij* att forstaae, ligesom jeg dette nu schriffuer, saa och att jeg will icke were med att giøre nogen *tort* uden Aarsage. dette haffuer jeg icke willett efterlade att berette Eders *Excell.* &c. — Holbergs Elever vare efter hans eget Udsagn lærvillige, men meget stridbare, saa at de endogsaa i hans Nær-

¹⁾ Den af sit Skrift om Pesten bekjendte Dr. Johan Gottlieb von Böttlicher. Geheimeraad Geddes herefter anførte Udladelser om denne Mand stemme ret vel med hvad man ellers veed om ham.

²⁾ Hvad der i den originale Skrivelse staaer med latinske Bogstaver er her trykt med Cursiv.

værelse »fløj i Haarene paa hinanden«. Den ældste, *Hans Gedde*, om hvem han nærede store Forhaabninger, beretter han, blev dræbt i Braband af en norsk Capitain, som han havde udfordret; i Fru *Anne Trolles* Brev til Rostgaard (dat. 6te April 1717)¹⁾ saavelsom i Oversættelsen af Holbergs Levnet af 1745 siges, at han blev *stukken ihjel* i Duellen, og det er vel altsaa urigtigt, naar Præsten *Samsing* (død 1751) i sit haandskrevne Theatrum Nobilitatis Dan. (Geh.-Archivet) angiver, at han blev *skudt*²⁾. Om den mellemste, *Christian Gedde*, siger han, at han druknede ved at sætte over en Aa eller Sø; ifølge Fru *Anne Trolles* Beretning skete det ved Hindema (*Samsing*: i Aaen ved Hindema)³⁾. Den yngste, *Carl Vilhelm Gedde*, fik ved

¹⁾ Se *Vedel Simonsens* Samlinger til Elvedgaards Historie, 2, S. 76.

²⁾ Hans Gedde er vel født i den første Halvdel af 1694 og uden Tvivl paa Hindema i Fyn, da han ikke findes i Holmens Kirkes Døbebog. Skjellerup Kirkes (Sognekirken til Hindema) Bøger fra den Tid existere ikke længer.

³⁾ Af den ret vakkre Indskrift paa hans Ligsten i Skjellerup Kirke hidsættes Følgende: »Igiennem Dødsens Vande vandrede dend Siæl til Gud, som fordum vandrede med Gud, da dend boede udi dend med Legometz og Sindetz Gaver, med Guds fryct og Dyder ziirede unge Herre, nu salige Juncker *Christian Gedde* — — —. Denne nu sl. unge Herris Indgang i Verden skeede udi Kiøbenhafn dend 17. Iulii Anno 1695; men, saasom Døden hvercken skaaner Ungdom, Herrens Fryct og Dyder, men snarere, saasom Gud ved Døden lengis efter dend Siæl, der i Livet altid lengtis efter sin Gud, hafver hastet med hannem, som hafde en sørgelig Udgang af Verden her udi Fyen d. 31. Iulii Anno 1712; det Jordens var, blef Grafven gifvet d. 9. Aug. A° 1712. Hvo engang for Sine sidste Hvile søger, frygte sig ei at forurolige dends Been, som ilifve Ingen nogen Uroe gjorde; men lær her ved at døe, men du lefver, paa det du maa lefve, naar du døer» — — —. Stenen er forøvrigt blot prydet med hans fædrene og mødrene Vaabener, Geddes og Løvenhielms. — Den Bøn, at man vilde lade hans Ben hvile i Ro, er saa lidet bleven paaagtet, at man tværtimod uden nogen tænkelig Grund har udtaget hans Kiste af den underjordiske Begravelse og nedgravet den paa Kirkegaarden.

Giftermaal Baroniet Vintersborg paa Laaland og var derhos karakteriseret Oberst af Cavalleriet. I hans Gravskrift hedder det: »Hans Ungdom tjente til en grundig Indsigt i de lærde Videnskaber«¹⁾.

Holberg er naturligvis som Hofmester for Geheimeraad Geddes Sønner kommen til at boe i dennes Gaard, der laa i Kannikestrædet ved Siden af Borcks Collegium, Østen op til samme. Dette varede dog ikke det hele Aar, i hvilket han var i denne Stilling; thi hen i Sommeren 1709 flyttede han ind paa Collegiet. Den 1ste Juni d. A. blev han nemlig i Consistorium valgt til Alumnus paa dette²⁾, og den følgende 11te August drog han derind; han havde en theologisk Plads og laa paa Collegiet til d. 11te Febr. 1714³⁾. Af sine Samtidige der nævner Holberg blot Mag. *Niels Aagaard* (død som Rector i Kjøge), som efter hans Sigende var den eneste af Alumnerne foruden ham selv, der ret gav sig af med det gamle Latium. Aagaard var Alumnus og Inspector fra October 1710 til Maj 1714⁴⁾. Foruden af sine tre paa Collegiet holdte Disputatser om

¹⁾ Han hviler i Familiegravelsen i Halsted Kirke paa Laaland. Ifølge Indskriften paa den Plade, der har siddet paa hans Kiste, og som jeg i Sommeren 1856 fandt sammenbøjet og henkastet i en Krog, blev han født i Kjøbenhavn d. 31te Maj 1698 og døde paa Sæbyholm d. 6te Marts 1757 (paa *Hoffmans* Stamtavle og i *Lexikon o. adel. Familier* staaer urigtig 1747). — Han nævnes med Ros i *Rhodes* Samlinger til Laalands og Falsters Historie (1, S. 224).

²⁾ *Acta Consistorii*. — Etatsraad Povel Vinding var da Ephorus for Collegiet; efter hans Død d. 27de Marts 1712 blev Etatsraad Caspar Bartholin det.

³⁾ Disse sidste, hidtil ubekjendte Notitser skyldes Cand. theol. *J. L. Jensens* ovenfor anførte Fortegnelse over Collegiets Alumner.

⁴⁾ Aagaards Formand som Inspector var Mag. *Hans Hansen*, der var det, da Holberg flyttede ind paa Collegiet. Han døde som Provst og Sognepræst til Skjelby og Gunderslev 1758 (*Worms* Lexikon, 3, S. 937; *Christian Hansens Liv og Levnet* [1791], S. 9 fg.).

Thy (Thya illustranda) er han bekjendt som Rostgaards Medhjælper ved dennes Ordbogsarbejde; Rostgaard kalder ham »den ypperlige, lærde og flittige Mand» og nævner hans utrættelige Flid »med at indføre de bedste danske Talemaader og med godt Latin samme at forklare«¹⁾. Blandt andre Alumner, der have ligget paa Collegiet tilligemed Holberg, kunne som de mærkeligste nævnes den ovenfor omtalte *Jens Bing*, senere bekjendt som Læge, der dog allerede forlod Collegiet i November 1709, den af Litteraturen ikke ufortjente *Joachim Wielandt*, der flyttede derind samme Dag som Holberg og forblev der til Dec. 1711, *Christian Ramus*, senere Biskop i Fyn, som havde en chemisk Plads (Dec. 1709 — Oct. 1711), Mathematikeren *Joachim Frederik Ramus* (Juni 1711 — Nov. 1713), Forfatteren af Skjelskørs Beskrivelse, *Peter Friis* (fra Dec. 1712), og endelig den gamle Jubellærer, *Jakob Muus* (fra Maj 1713)²⁾. *Christian Falster* skulde efter Consistorii Beslutning i Mødet d. 17de Sept. 1712 have havt den anden Plads, som derefter blev ledig; men allerede den følgende 1ste October kaldtes han af Biskop Oksen til Conrector i Ribe. En af sine Samtidige paa Collegiet, *Peder Jakob Hvid* (eller Petrus Albinus), har Holberg uden Tvivl tænkt paa, da han paa sin 1719 udgivne Dissertatio juridica de nuptiis Propinquorum satte: »sub præsidio Clariss. Mag. Petri Albini«, ligesom han kort iforvejen havde brugt Povel Rytters Navn til sin Diss. de Historicis Danicis. Denne Hvid var efter i henved et Aar at have været Alumnus paa Borcks Collegium i Foraaret 1713 bleven kaldet til Sognepræst til

¹⁾ *Nye Danske Magazin*, 5, S. 269; jfr. S. 270.

²⁾ Til disse Notitser er ligeledes Cand. *Jensens* Fortegnelse over Collegiets Alumner benyttet.

Horne og Asdal i Aalborg Stift; men allerede Aaret efter dømtes han af Højesteret fra Kald og Ære for at have forkleinet en Piges Ære, som han var forlovet med, men ikke vilde ægte¹⁾. 1727 fik han Æren igjen samt Bevilling som Højesterets-Procurator, men kunde senere ikke erholde Confirmation af Christian d. 6te og maatte lade sig nøje med 1734 at faae Bevilling som Procurator ved Over- og Underretterne, Højesteret og Kjøbenhavn undtagne. Der berettes, at han døde i Armod i Kjøbenhavn²⁾.

Medens Holberg laa som Alumnus paa Borcks Collegium, indfaldt, som bekjendt, i Aaret 1711 den store kjøbenhavnske Pest. Af *Acta Consistorii* sees, at i det mindste alle de, der endnu d. 9de December 1711 vare Alumner, have under hin enten forladt Byen eller boet i denne udenfor Collegiet³⁾. Man kunde derfor formode, at Holberg, der ikke var bunden til Kjøbenhavn, har været i de førstes Tal, og virkelig er det højst sandsynligt, at han i Pestens værste Tid har opholdt sig i Borrehuset ved Grønsunds Færgested paa Falster. I sin *89de Epistel* skri-

¹⁾ *Holberg* vidnede d. 27de Januar 1714 tilligemed de fleste andre Alumner paa Collegiet i den samme Sag for Consistorium (*Consistorii Retsprotocol*).

²⁾ *Blochs* Fynske Gejstligheds Hist., 1, S. 831—32. — Han var ikke, som der her angives, født 1688, men d. 13de Aug. 1689 (*Chr. Brandts* Udtog af Odenses Kirkebøger i Geneal.-Herald. Selskabs Saml.).

³⁾ *Acta Cons.* u. 9de Dec. 1711: »Velbr. Hr. Etats-Raad Povel Vinding forspurgte sig, om ikke Alumni Collegii Medicei, som i disse vanskelige og bedrøvelige Tider enten haver været paa Landet eller udaf Collegio paa andre Steder, maatte nyde deres Stipendium uden nogen Afkortning, og, som Faa ikkun ere tilstede, og ingen Exercitia ere holdte i disse Tider, om ikke Ephorus kunde forrette Distributionen uden at incommodere Magnificum Rectorem og Nobilissimos Dnn. Professores, hvilket Consistorium villig altsammen bifaldt«.

ver han nemlig selv: »Et andet Exempel af vor Tids Historie er udi en højadelig Dame, hvilken havde en uovervindelig Afsky for hendes første Ægtefælle, skjøndt han blandt alle Undersaattere var den fornemmeste og tilligemed den galanteste Herre udi Riget, og varede dette, indtil paafulgte Skilsmisse, da efter et nyt Ægteskab, som ogsaa havde et ulykkeligt Udfald, hun omsider tredie Gang begav sig udi Ægteskab med en gemen Matros, med hvilken, endskjøndt han dagligen handlede ilde med hende, hun sagde sig at leve langt mere fornøjet end udi det første Ægteskab. Og haver jeg saadant hørt af hendes egen Mund, da jeg var i hendes Hus, som var ved et Færgested udi Falster, paa samme Tid, da hendes Mand var arresteret formedelst en Misgjerning«. Den adelige Dame, der havde en saa omvexlende Skjæbne, var, som bekjendt, *Marie Grubbe*, først gift med Statholder Ulrik Frederik Gyldenløve, dernæst med Palle Dyre og endelig med Søren Sørensen Møller, som boede i det ovenfor nævnte Borrehus og ved Højesteretsdom af 4de August 1712 dømtes til tre Aars Arbejde i Jern paa Holmen for et paa en Dragør-Skipper af Vaade begaaet Drab. Hun selv døde i Borrehuset i Juni 1718¹⁾. Det af Søren Sørensen Møller forøvede Drab, for hvilket han, da Holberg opholdt sig paa Falster, sad arresteret, skete ifølge ovennævnte Højesteretsdom d. 19de Maj 1711. Holberg *kan* altsaa allerede i Aaret 1711 have opholdt sig paa nysnævnte Ø. Formodentlig er han i Slutningen af Juli eller omtrent ved den Tid med en Skipper sejlet lige dertil, og sidst i November eller først i Decem-

¹⁾ Se om hende *Hoffmans* Efterretn. om danske Adelsmænd, 3, S. 255—56, og *Dansk Museum*, Juli—Dec. 1782, S. 257 fg. — Hendes eventyrlige Liv har givet *Blicher* Stof til hans Novelle: En Landshydegns Dagbog.

ber er han uden Tvivl kommen tilbage¹). I sin *Danmarks og Norges Beskrivelse* (S. 34) omtaler Holberg Falster som »Danmarks Frugthave«. »Det hele Land«, skriver han fremdeles, »vrimler af Hjorte, Hinde og Raadyr, hvilke ere saa tamme, at man kan gaae dem ganske nær« &c.

1711 udgav Holberg, som bekjendt, sit første Skrift, sin *Introduction til de fornemste Europæiske Rigers Historier*. At det er udkommet i de første Maaneder af Aaret, kan man vel slutte af Tidsangivelsen »for 3 Aar siden«, som findes baade i Dedicationen og i Fortalen foran i hans 1713 trykte *Anhang*; i et i *Sjæll. Tegnelser* indført Kongebrev af 29de Maj 1711 (se næste Side) omtales det som »nyligen« udgivet. 1713 (i Slutningen af Aaret) fulgte *Ludvig Holbergs Anhang til hans Historiske Introduction* &c.²). I sin Ansøgning om at blive Professor nævner Holberg endnu som det tredie af ham publicerede Skrift »en Continuation paa den sidste Danske Historie«. Det første Spor til dette Arbejde findes i følgende Uddrag af en af ham i Foraaret 1711 indgiven Supplik: »Ludovic Holberg andrager, at foruden den Europæiske Historie, han har ladet trykke paa Dansk, har han og fuldfærdiget et andet Værk som et Appendix til bemeldte Historie, kaldet *Introduction til de 3de højlovligste sidste danske Kongers Historie*, hvilket Værk kan tjene til at igjendrive adskillige fremmede Skribentere, som har grundet deres Relationer om Danmark paa den svenske Historie; thi beder han allerunderdanigst, at de maae beskikkes, som

¹) Professor i Medicinen *G. F. F. v. Franckenau* opholdt sig ogsaa under Pesten paa Falster (*Hist. Tidsskrift*, 3, S. 526). Han var første Gang efter samme i Consistorium d. 2den December.

²) Begge disse Skrifter omhandles udførlig af *Philipsen* i »Den Holbergske Litteraturs Historie og Bibliographi«. Jfr. Conferentsraad *Werlauffs Holbergiana* i *Nyt hist. Tidsskrift*, 6te Bind.

kan revidere samme Værk til Trykken«. Herved er skrevet: »Conseilet indstiller allerunderdanigst, om Justitsraad Rostgaard eller Reitzer hertil maa beskikkes«, og derunder med Kongens egen Haand: »Vj ville Allernaadigst, at *Justits*¹⁾ Raad *Rostgaard* her til *ordoneres*«²⁾. Denne fik derefter følgende d. 29de Maj 1711 daterede Kongebrev: »Saasom Ludvig Holberg for Os allerunderdanigst haver ladet andrage, at han foruden den Europæiske Historie, som han nyligen til Trykken har befordret, endnu et Appendix til bemeldte Europæiske Historie skal have fuldfærdiget, med Begjæring, at det til Trykken maatte blive revideret, saa er Vores allernaadigste Villie og Befaling, at Du Dig samme Skrift foretager og det med Flid igjennemseer og censurerer, som tilbørligt og forsvarligt eragtes«³⁾. Den »Continuation« &c., som Holberg havde »publiceret« (d. v. s. overrakt Kong Frederik d. 4de), inden han indgav sin Ansøgning om at blive Professor, udgjorde forøvrigt kun den første Del af hans Værk eller Christian d. 4des og Frederik d. 3dies Historie. I sin Autobiographi beretter han nemlig, at han dedicerede Kongen et Manuscript i Folio, som indeholdt disse tvende Kongers Bedrifter, og at derved Vejen aabnedes ham til Professoratet⁴⁾. Han havde kaldt sit Værk *Introduction til det forrige Seculi Danske*

¹⁾ Hvad der i den kongelige Resolution er skrevet med latinske Bogstaver er her trykt med Cursiv.

²⁾ *Extr. af Suppl.*, som 20/5 1711 »bleve i Conseilet udsatte til at refereres«. — I *Suppl.* f. 1711, 1ste Halvaar, Nr. 458, er dette anført saaledes: »Ludvig Holberg. — Supplicerer, at H. K. M. vilde beskikke Nogen til at revidere og censurere et hans Skrift, kaldet *Introduction til de 3 sidste Danske Kongers, C. 4te, Fr. 3te og C. quinti, Historie*«. I Margen: »Cons. d. 20. Maji. Ref. K. Indstilles, om Reitzer eller Rostgaard dette maa anbefales«.

³⁾ *Sjæll. Tegnelser*.

⁴⁾ Jfr. om denne første Del af Værket *Philipsens Skrift*, S. 3 Noten.

*Historie*¹⁾. Det skulde udgjøre tvende Tomer; men den anden, som indeholdt Christian d. 5tes Bedrifter, havde han endnu ikke 1727, da han skrev sin Autobiographi, lagt sidste Haand paa. 1729 omtaler han derimod i sin Danmarks og Norges Beskrivelse (S. 214) »2 Manuscripter in Folio om de 2de (3de) sidste Konger» som allerede færdige i nogle Aar, og efter hans egne Ord har han i dette Skrift optaget »det fornemste deraf«. Den til Kongen overrakte første Tome opbevarede i det kongelige Haandbibliothek indtil dettes Brand 1794²⁾. Endelig nævner Holberg i sin Ansøgning som fuldført et Corpus Juris Naturæ et Gentium. Dette Skrift udkom 1715 under Titelen: *Ludvig Holbergs Moralske Kjærne eller Introduction til Naturens og Folkerettens Kundskab*³⁾. — Om Holbergs i Aarene 1710—1713 paa Borcks Collegium holdte fire *Declamationer* se *Thura's Idea* hist. litt. Dan., p. 183, og *Høybergs* Kjøbenhavnske Samlinger, 1, S. 493.

Holbergs Ansøgning om Ansættelse ved Universitetet gaaer ud paa enten at faae den vacante Profession eller at blive Adjunctus Professor Philosophiæ. Den vacante Profession var den græske, som Professor Niels Foss var fradød i October 1712. Mag. *Hans Gram*, Conrector ved Frue Skole, havde efter Biskop Worms Tilskyndelse strax meldt sig som Ansøger⁴⁾; men først efter mere end

¹⁾ »*Introductionem ad Historiam Danicam prioris seculi*» (Autobiographien).

²⁾ *Wandall*: De paa Jægerspris ved Mindestene hædrede Mænds Levnetsbeskrivelser, 2, S. 136.

³⁾ Se om denne første Udgave af Holbergs Natur- og Folkeret Conferentsraad *Werlauffs* ovenanførte Holbergiana.

⁴⁾ *Grat.-Prot.* October 1712: »Hans Gram, Conrector i Kjøbenhavns Skole, anholder allerunderdanigst om Professione Græcæ Linguae efter den afdøde Professor Niels Foss og beraaber sig paa Biskop Worms Tilskyndelse herom allerunderdanigst at supplicere».

et Aars Forløb blev der tænkt paa Besættelsen, idet der da paalagdes nysnævnte Biskop at gjøre Forestilling derom. Den derefter af Biskoppen indgivne egenhændige Forestilling lyder saaledes¹⁾:

StorMægtigste, AllerNaadigste

Arve-Konge og Herre.

Som Edersz Kongl. *Majst.* AllerNaadigst haver anbefalet mig at forestille een beqvem og dygtig *Person* til at være *lingvæ Græcæ Professor* her ved dette Kongl. *Universitet*, hvilken *Profession* lenge over et aar haver været *vacant*, saa maae jeg i dybeste underdanighed forsickre Edersz Kongl. *Majst.*, at ingen til det Embede at betræde kand være dygtigere end *Mag. Hans Gram*, nu værende *ConRector* her i Kiøbenhafnsz *schole*, om hvisz lærdom ei alleene jeg, men end og det heele *Universitet* kand bære vidne, saa at sligt Embede icke kand forsynisz med een lærdere og beqvemmere Mand, hvilket jeg i dybeste underdanighed henstiller til Edersz Kongl. *Majsts.* AllerNaadigste Velbehag, Forblivende

StorMægtigste, AllerNaadigste

Arve-Konge og Herre

Edersz Kongl. *Majsts.*

Allerunderdanigste, troe-pligt-

skyldigste tienere og

Uafladelig Forbedere

Kiøbenhafn

2. *Ianuarij* 1714.

C. W. Worm.

¹⁾ Den findes i *Sjællandske Indlæg*. — Hvad der i den er skrevet med latinske Bogstaver er her trykt med Cursiv.

Paa et løst Blad er Kongens Resolution saaledes afskrevet: »Saasom det vel er fornødent, at Professoratet i det Græce igjen bliver besat, saa approberer Vi allernaadigst Biskoppens Forslag«. Nederst staaer: »26. Jan. 1714«.

Den 29de Januar 1714 blev derpaa Gram beskikket til Linguæ Græcæ Professor¹⁾ og Holberg til Adjunctus Professor Philosophiæ²⁾.

¹⁾ Jfr. *Thura's Idea hist. litt. Dan.*, p. 189.

²⁾ Grams og Holbergs Bestallinger af ovennævnte Datum findes i *Sjæll. aabne Breve*.

Raus Klausen